

Undervisning – medisinstudiet UiO - 28. februar 2014

Helsetjenesten og helseforvaltningen i Norge

Ass. direktør Heidi Merete Rudi
Statens helsetilsyn

Helse- og omsorgstjenesten i kommunene

- Kommunene har ansvar for å sørge for gode og forsvarlige helse- og sosialtjenester til alle som trenger det, uavhengig av alder eller diagnose. Staten har ansvar for å sikre like rammevilkår gjennom regelverk og økonomiske rammer. Staten har også ansvar for å føre tilsyn og kontroll.
- Helse- og omsorgstjenestene i kommunene består i hovedsak av ulike former for hjemmetjenester, opphold i institusjon, avlastning, støttekontakt og omsorgslønn.

Kommunale tjenester forts.:

- Fastlegeordningen
- Egenandeler
- Omsorgstjenesten
- Rusarbeid og psykisk helsearbeid
- Sosiale tjenester i kommunene (NAV)
- Tannhelsetjenesten
- Offentlig fysioterapitjeneste
- Tildeling av kommunale tjenester og klageadgang
- Habilitering og rehabilitering
- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Kommunale tjenester forts.:

- Kommunen plikter bla. å ha en fastlegeordning, legevakt og kommunelege som skal være medisinskfaglig rådgiver i kommunen
- Kommunen organiserer sin tjenester som de vil, men har ansvaret for at tjenestene er forsvarlige = så gode som lovgiver har bestemt at de skal være. Dette betyr at det også må være god nok kompetanse hos det personellet som skal gi disse tjenestene
- Det er 426 (?) kommuner i Norge

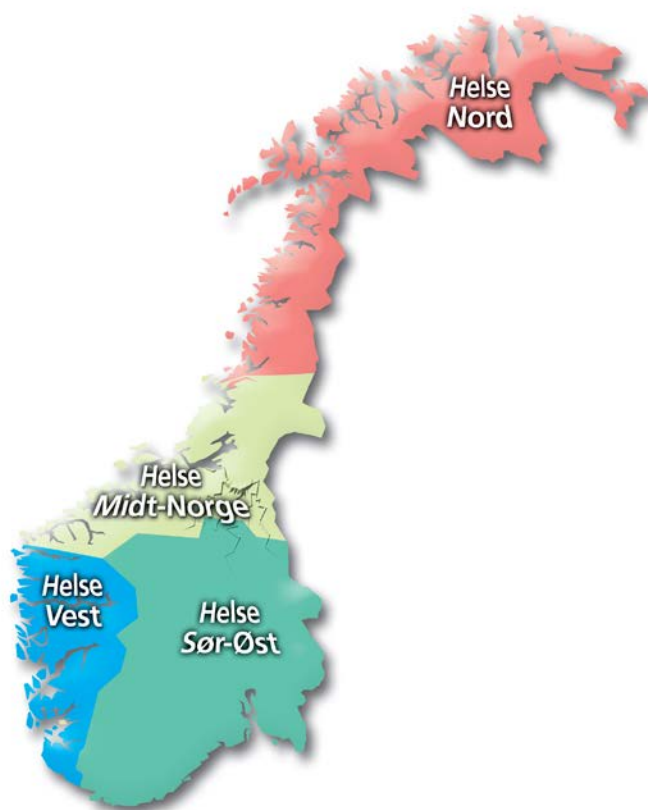
Spesialisthelsetjenesten - organisering

Er delt i 4 regioner/ regionale helseforetak (RHF):

- Helse Nord
- Helse Midt-Norge
- Helse SørØst
- Helse Vest

Staten eier RHF-ene som skal sørge for at befolkningen får tilbud om spesialiserte helsetjenester

Spesialisthelsetjenesten forts.

Helse Nord RHF

- Helgelandssykehuset HF
- Finnmarkssykehuset HF
- Nordlandssykehuset HF
- Sykehusapotek Nord HF
- Universitetssykehuset Nord-Norge HF

Helse Midt-Norge RHF

- Helse Møre og Romsdal HF
- Helse Nord-Trøndelag HF
- St. Olavs Hospital HF
- Sykehusapotekene i Midt-Norge HF
- Ambulanse Midt-Norge HF

Helse Sør-Øst RHF

- Akershus universitetssykehus HF
- Oslo universitetssykehus HF
- Sunnaas sykehus HF
- Sykehusapotekene HF
- Sykehuset Innlandet HF
- Sykehuset i Vestfold HF
- Sykehuset Telemark HF
- Sykehuset Østfold HF
- Sørlandet sykehus HF
- Vestre Viken HF

Helse Vest RHF

- Helse Bergen HF
- Helse Fonna HF
- Helse Førde HF
- Helse Stavanger HF
- Sjukehusapoteka Vest HF

Spesialisthelsetjenesten - oppgaver

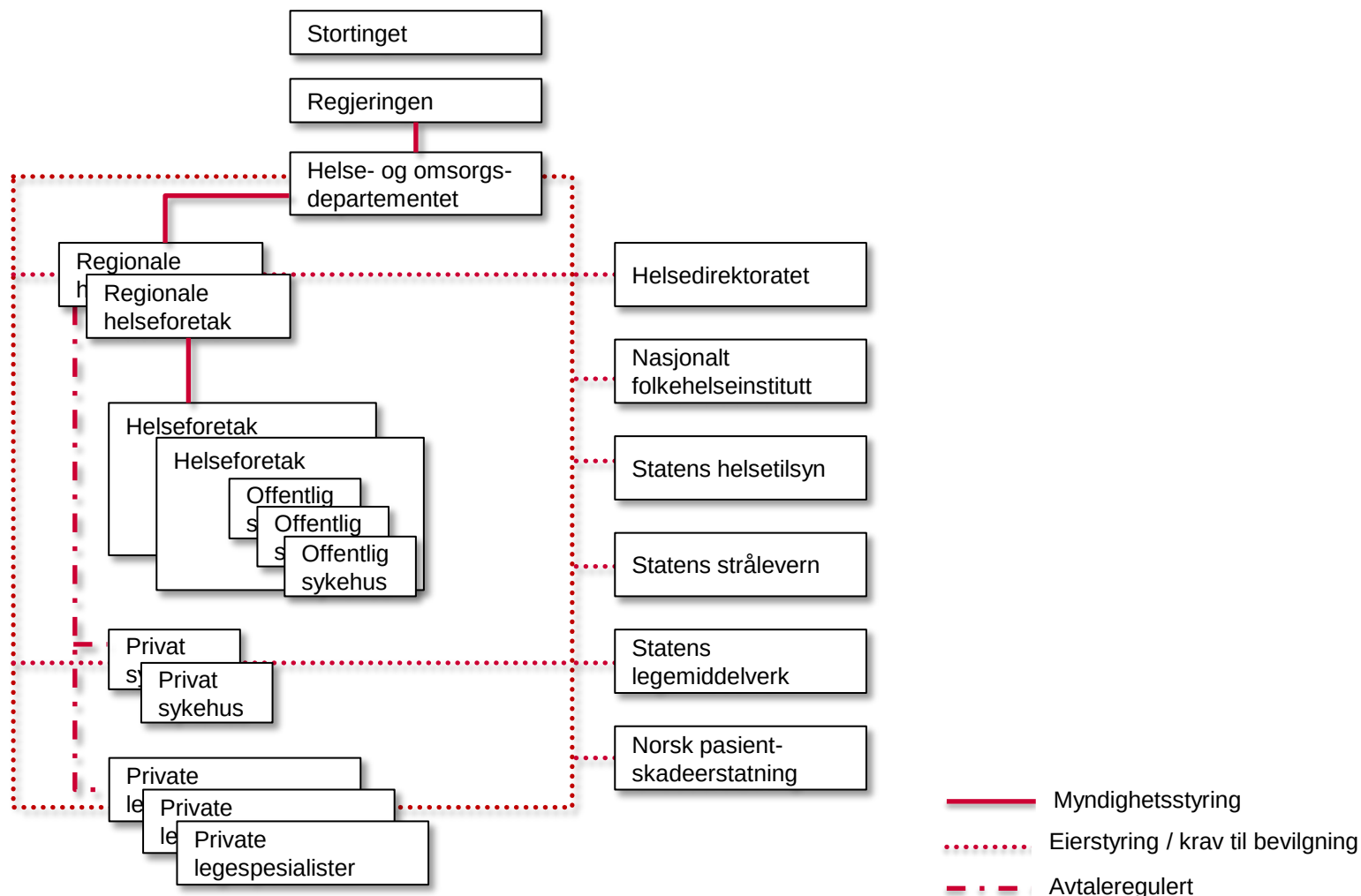
- Pasientbehandling
- Forskning
- Utdanning av helsepersonell
- Opplæring av pasienter

Spesialisthelsetjenesten

- Somatiske og psykiatriske sykehus (helseforetak)
- Poliklinikker og behandlingssentre
- Opptrenings- og rehabiliteringsinstitusjoner
- Institusjoner for tverrfaglig spesialisert rusbehandling
- Prehospitale tjenester
- Privatpraktiserende spesialister
- Laboratorie- og røntgenvirksomhet

Ansvarsfordelingen mellom helseforetakene og kommunene er bl.a. knyttet til graden av spesialisering av tjenestene. Likeså fordelingen mellom de ulike foretakene.

Helseforvaltningen ift. spesialisthelsetjenesten

Helsedirektoratet

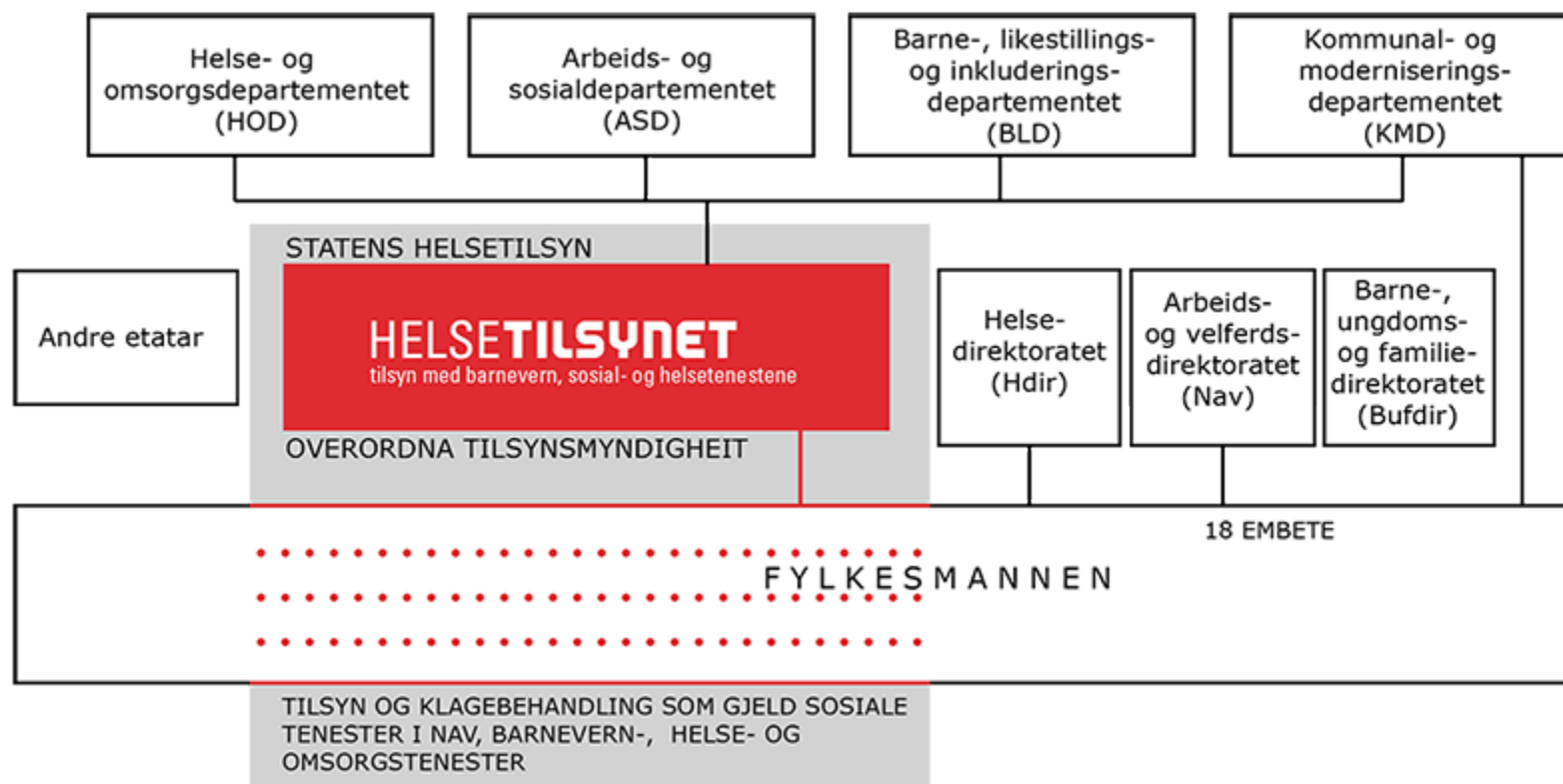
et faglig forvaltningsorgan på helseområdet

- skal bidra til å gjennomføre nasjonal helse- og sosialpolitikk samt gi råd til sentrale myndigheter, kommuner, helseforetak og frivillige organisasjoner.
- utvikle og effektivisere det helsefremmende og forebyggende arbeidet og tjenestetilbudet på helse- og sosialområdet.
- har også ansvaret for:
 - Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten
 - Statens autorisasjonskontor for helsepersonell
 - Pasientombudene
 - Faglig ansvar for helse- og sosialtjenester hos fylkesmennene

Nasjonalt folkehelseinstitutt

- Skal ha oversikt over helsetilstanden i befolkningen, og arbeide for å bedre befolkningens helse ved å styrke det helsefremmende og forebyggende arbeidet.
- Kartlegger hvordan folkehelsen utvikler seg og hvilke somatiske, psykiske og sosiale forhold som påvirker helsen. Formidler kunnskap, gir råd om hvordan man kan fremme helse, forebygge sykdom og helseskade.
- Arbeider med smittevern, miljømedisin og epidemiologi. Videre utføres rettstoksikologiske analyser for å påvise alkohol og andre rusmidler hos personer i straffesaker.

Helsetilsynets plass i helseforvaltningen

Utvikling av tilsynsmyndigheten i pasientsikkerhetens tidsalder

“Det er jo de helt enkle tingene dere ikke får til. Mental Helse er helt entydig når det gjelder hva dere trenger av kompetanse. Det å involvere pasientene i behandlingen, snakke med de pårørende og samarbeide med andre tjenesteytere.”

Landsleder Erling Jahn, Mental Helse

Visjon: Tilsyn for trygge tjenester

Verdigrunnlag

Tilsynsvirksomheten bygger på følgende verdigrunnlag:

- ethvert menneskes krav på integritet og rettssikkerhet
- faglig forsvarlige sosial- og helsetjenester
- barnevernstjenester til barnets beste
- likeverdige tjenester for alle
- åpenhet og forutsigbarhet i forvaltning og tjenester.

Statens helsetilsyn fører tilsyn med all helsetjeneste og helsepersonell

Lover og forskrifter = samfunnets krav til tjenestene på vegne av brukerne

Verdimessige utfordringer?

”Tar du kvalitetsargumentet fra legene, tar du dyden fra dem.”

Fritt etter prof. Ole Berg

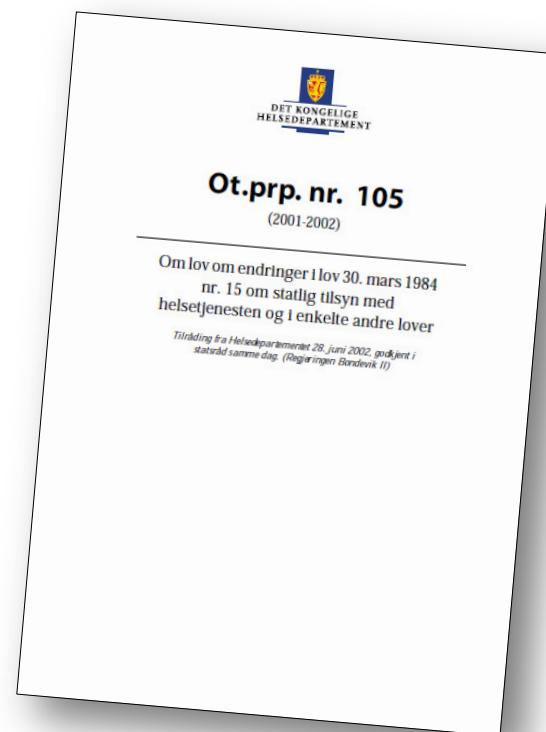
**”Mye av det som bare var uvaner før, er blitt
flotte sykdommer i dag.”**

Kåsør Øyvind Thorsen

Tilsynets rolle

Statlig tilsyn med helsetjenesten skal medvirke til at:

- Befolkningens behov for helsetjenester ivaretas
- Helsetjenestene drives på en faglig forsvarlig måte
- Svikt i tjenesteytingen forebygges
- Pasientenes rettssikkerhet ivaretas
- Helsetjenesteressursene brukes på en forsvarlig og effektiv måte
- Ot.prp. nr 105 (2001-2002)

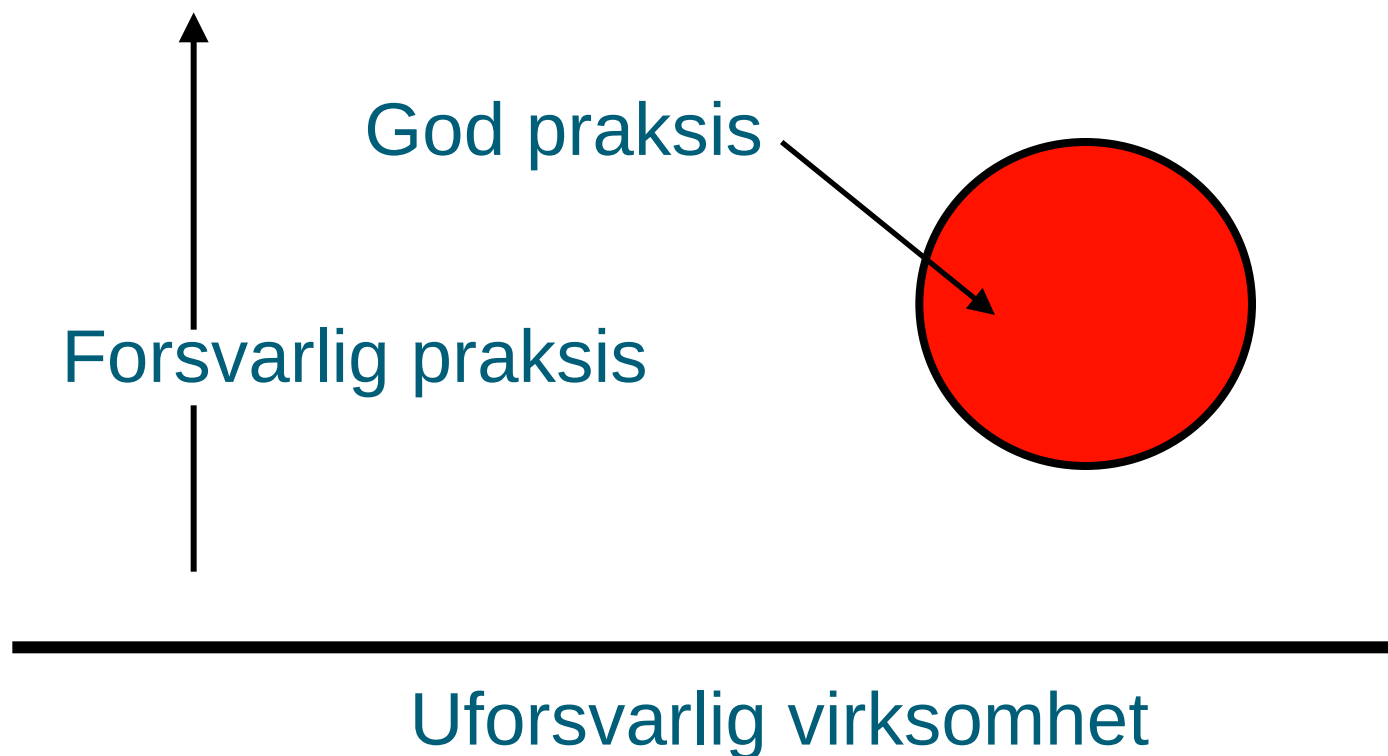

Statlige virkemidler

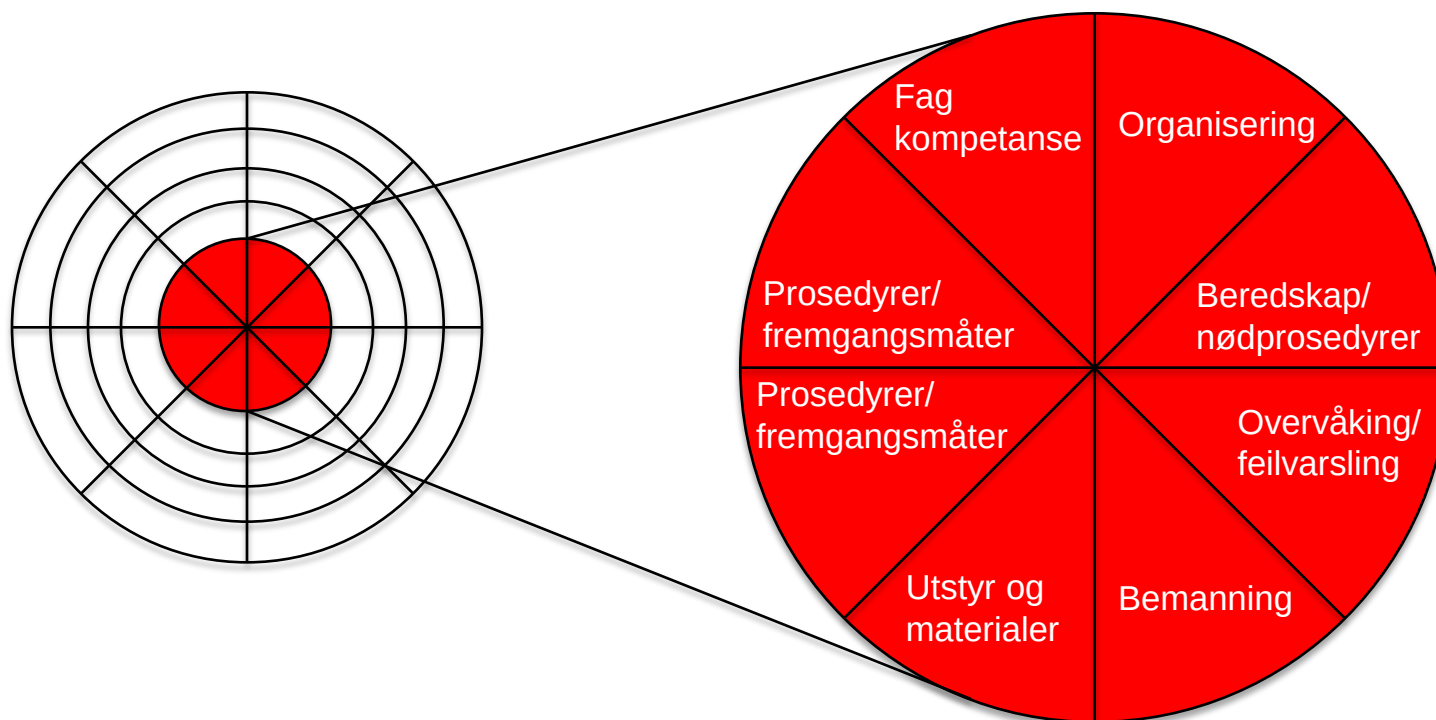
- Lover og forskrifter
- Finansiering
- Organisering
- Utdanning
- Råd/veiledning

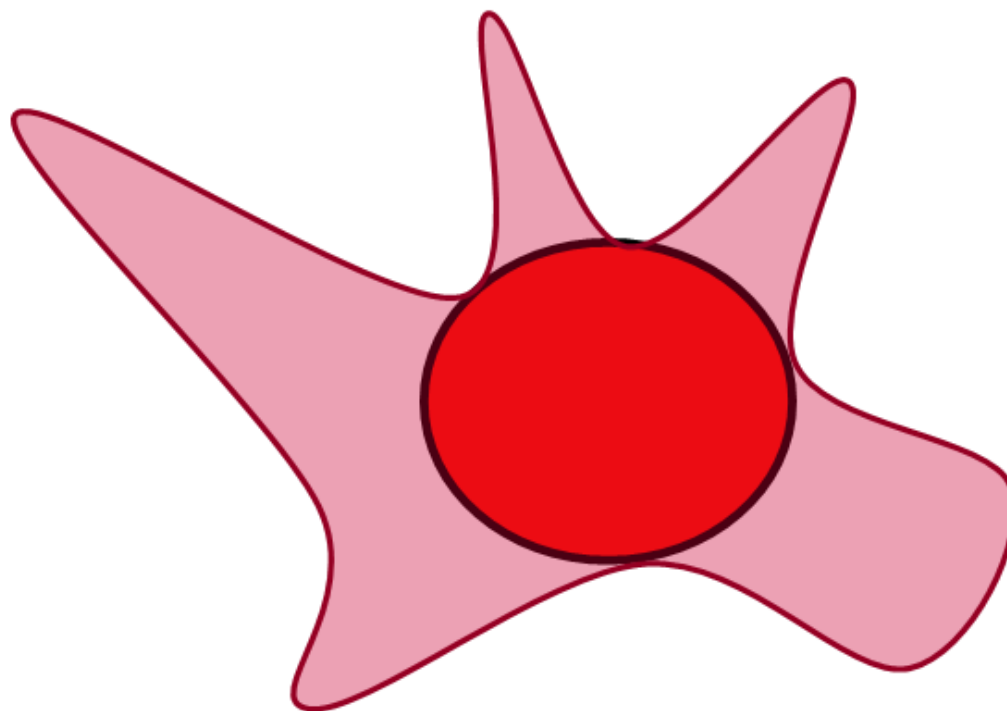
God praksis og forsvarlig virksomhet

God praksis og forsvarlig virksomhet

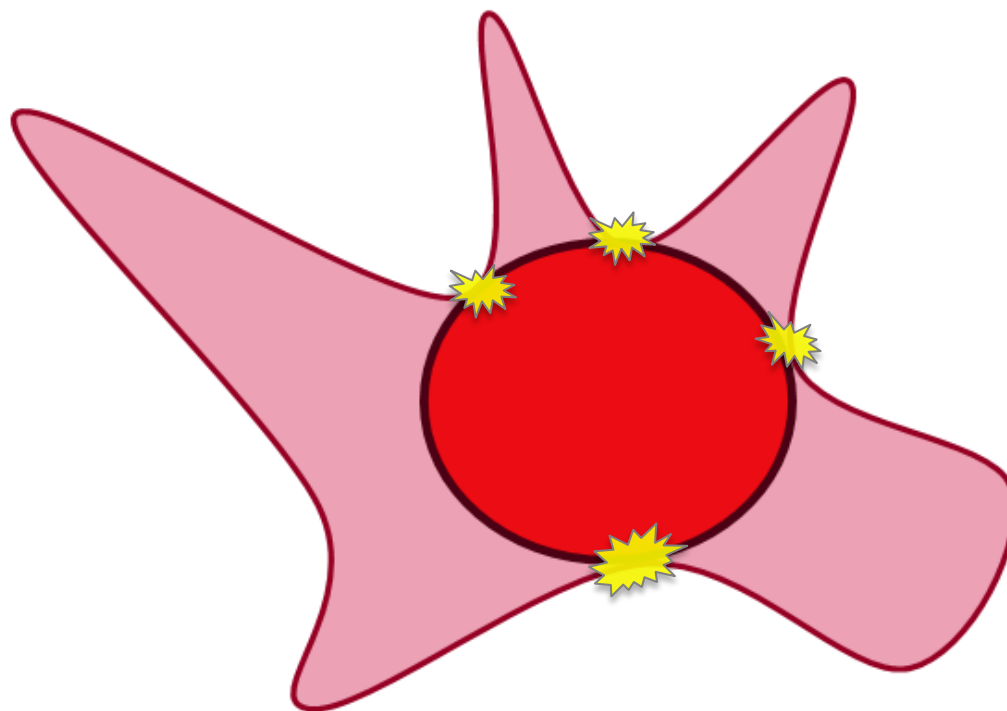

Todelt funksjon av kravet om forsvarlig virksomhet

Ikke alle avvik fra god praksis gir uforsvarlig virksomhet.

Risikoanalysen skal vise dette

Ledelsen og de ansatte må vite hvor det er risiko og svake punkter.

Hvordan kan ansvaret ivaretas?

Virksomhetenes og profesjonsutøverenes ansvar for faglig forsvarlig tjenesteyting utfyller hverandre i pasientsikkerhetens tegn.

Lederen skal legge til rette for god praksis!

Internkontroll

Internkontroll skal sikre at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med kravene i lovgivingen, jf helsetilsynsloven § 3.

- Oppgaver og mål for virksomheten og utviklingsarbeidet
- Ansvars- og oppgavefordeling
- Tilgang til lover og forskrifter
- Nødvendige kunnskaper og ferdigheter, utnyttning av **medarbeidernes erfaringer**
- **Erfaringer fra pasienter og pårørende**
- **Oversikt over områder med fare for svikt**
- Prosedyrer, inkludert **korrigering av avvik**
- **Systematisk gjennomgang** av internkontroll

Oppgaver

Tilsynet omfatter:

- Områdeovervåking
- Planlagt tilsyn
- Hendelsesbasert tilsyn

I tillegg har vi **rettighetsklager**, som strengt tatt ikke er tilsyn, men som det er synergieffekter av å behandle i nær tilknytning

Et proaktivt tilsyn

Fagfolk på alle nivåer
fortjener

at de som har ansvar for kvaliteten på tjenestene
forstår og tar ansvar for styringen, at virksomheten blir planlagt og
lagt til rette med fokus på *brukerne*.

Faglighet er for viktig
til å overlates til fagfolkene - *alene!*

Pedagogisk utfordring

- Tilsynsvirksomheten viser at organisasjonene ikke er *lærende* organisasjoner som bruker tilsynserfaringene, egne erfaringer, registrering av (nesten-) uhell med mer i sitt kontinuerlige kvalitetsforbedrende arbeid.
- Ledelsen i organisasjonene er ikke tydelige nok i å ta sitt ansvar – i forhold til forsvarlighet, pasientsikkerhet og pasientrettigheter.
- Det mangler tilstrekkelige styringssystem/internkontroll. Ledelsen vet da ikke hvilken kvalitet tjenestene har – og ofte ikke hvor utfordringene ligger.

Pedagogisk utfordring

”Morderiske krav – anorektisk støtte.”

Ukjent – om forventninger fra overordnet

Reaksjoner fra Statens helsetilsyn mot helsepersonell

Tabell 9 Reaksjoner fra Statens helsetilsyn mot helsepersonell i 2011 og 2012

	Advarsel		Tap av autorisasjon eller lisens		Tap av rekvireringsrett		Begrenset autorisasjon eller lisens		Tap av spesialistgodkjenning		Begrenset rekvireringsrett		Sum	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Lege	59	69	24	29	8	10	5	8	1			1	97	117
Tannlege	11	2	2	2			1						14	4
Psykolog	3	1		1									3	2
Sykepleier	7	6	42	32			2	1					51	39
Hjelpepleier	2	2	16	16			1						19	18
Vernepleier	1		3	8									4	8
Jordmor	2	1		1									2	2
Fysioterapeut	1	2											1	2
Andre grupper	5	5	11	6			2						18	11
Uautoriserte	16	9											16	9
Sum	107	97	98	95	8	10	11	9	1			1	225	212

Fra Tilsynsmelding 2012, Tall og fakta

Årsak til tilbakekall av autorisasjon fordelt på helsepersonellgruppe

Tabell 10 Årsak til tilbakekall¹ av autorisasjon i 2012 fordelt på helsepersonellgruppe

	Sykepleier	Hjelpepleier	Lege	Andre	Sum
Rusmiddelbruk	26	8	14	12	60
Faglig svikt	6	4	7	6	23
Legemiddeltveri	16	2		5	23
Atferd utenfor tjenesten	7	4	6	3	20
Atferd i tjenesten	2	9	3	5	19
Ikke innrettet seg etter advarsel			6	2	8
Seksuell utnytting av pasient	1	2	1		4
Sykdom	1	1	2		4
Rollesammenblanding	1	1		1	3
Mistet godkjenning i utlandet			2		2
Sum vurderingsgrunnlag	60	31	41	34	166
Antall tilbakekall	32	16	29	18	95

¹ Det kan foreligge flere grunnlag for tilbakekall i en enkelt sak. I tabellen fremgår det hvilke grunnlag som forelå for å tilbakekalle autorisasjoner i 2012. I enkelte saker forelå det flere grunnlag som hver for seg ville vært tilstrekkelig for å tilbakekalle autorisasjonen. Antall grunnlag er derfor høyere enn antall tilbakekalte autorisasjoner.

Tilsyn skal føre til forbedring

- Tilsynsarbeidet vårt har de samme siktemålene som pasientrettighetene, nemlig å medvirke til at **tjenestene selv blir i stand til gi pasientene den tjenesten de skal ha** og med det innholdet som pasientene har krav på. Tilsyn skal føre til endring – forbedring.
- Derfor er det viktig at alle administrative støttesystemer (klageordninger, meldeordninger, rapporteringer, kvalitetsregistre, indikatorer osv) først og fremst **sikrer involvering og aktivitet på grunnplanet**; der tjenestene møter pasientene. Det er der forbedringene må skje og være forankret.
- Læring og **kvalitetsforbedring skjer best lokalt**, ikke i store sentrale registre. Kulturen i helsetjenesten må endres av eiere og drivere, for å sikre en åpnere, lærende organisasjon som bidrar til at pasientrettighetene oppfylles og pasientsikkerheten ivaretas. Tilsyn bidrar til dette.

”Virker” tilsyn?

Tilsynsmyndighetens konklusjoner er sjelden omtvistet. Virksomheter og kommuner retter opp påpekte feil og mangler.

Effekt av tilsyn er tema for uavhengige vurderinger og for forskning

Erfaringer fra tilsyn

Læring i organisasjonen

- kulturbygging – hvilken "kultur" er rådende ("vi er best"/ frykt/ydmykhet)
- lederansvar
- åpenhet

Erfaringer fra tilsyn

Kommunikasjon

- mellom personell
- mellom enheter

Erfaringer fra tilsyn

Kompetanse

- rett kompetanse og til rett tid
- tilstrekkelig kompetanse initialt i vurderingsforløp ("du ser det du vet")

Den moderne velkvalifiserte lege har kompetanse om:

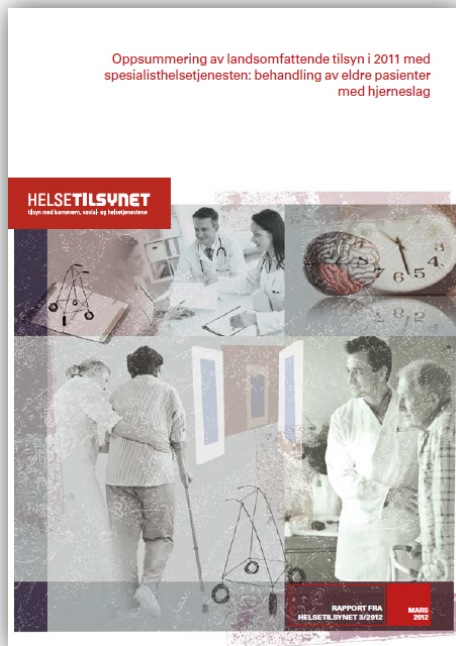
- Tjenestefaget (fagfeltet)
- Systematisk kvalitetsarbeid – som sikrer kontinuerlig forbedring, inkludert sikkerhets- og risikostyring
- Kunnskap om regelverket

Tilsyn skal føre til forbedring

”...men størst blant dem er kompetansen.”

Fritt etter Paulus første brev til Kor. 13,13
(Det nye testamentet)

<http://www.helsetilsynet.no/no/Publikasjoner/Rapport-fra-Helsetilsynet/>

[Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med spesialisthelsetjenesten: behandling av eldre pasienter med hjerneslag](#)

Rapport fra Helsetilsynet 3/2012

[Rapport fra tilsyn med helsestasjonsvirksomheten](#)
[Styre for å styrke](#)

Rapport fra Helsetilsynet 1/2012

[Ei kunnskapsoppsummering](#)
[Mytar og anekdotar eller realitetar?](#)
[Barn med tiltak frå barnevernet og tenester frå psykisk helsevern for barn og unge](#)

Rapport fra Helsetilsynet 5/2012

Tilsynsmelding 2012

HELSETILSYNET
tilsyn med barnevern,
sosial- og helsetjenestene

www.helsetilsynet.no/no/Publikasjoner/Tilsynsmelding/

